

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง แนวทางการคำนวณต้นทุนฐานกิจกรรมของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี เป็นการศึกษาแนวทางการคำนวณต้นทุนฐานกิจกรรมเพื่อให้ได้มาซึ่งต้นทุนต่อหลักสูตร ต้นทุนต่อหัวนักศึกษารายปี และต้นทุนรายวิชา เพื่อเป็นข้อมูลในการบริหารงานการเงินและงบประมาณ อีกทั้งยังสามารถประเมินผลการปฏิบัติงาน ในการศึกษาครั้งนี้ได้ใช้แนวคิดและทฤษฎีเรื่อง ต้นทุนฐานกิจกรรม มาประยุกต์ใช้ในการคำนวณต้นทุนต่อผลิตภัณฑ์ของสถาบันอุดมศึกษา

2.1 ระบบต้นทุนฐานกิจกรรม (วรศักดิ์ ทุมมานนท์, 2548)

ระบบต้นทุนฐานกิจกรรม (ABC) เป็นระบบการคิดต้นทุน โดยแบ่งการดำเนินงานออกเป็นกิจกรรม ซึ่งกิจกรรมเป็นการกระทำที่มีการใช้ทรัพยากรหรือต้นทุน เพื่อให้เกิดผลผลิตได้ ขั้นตอนของระบบ ABC จึงเป็นการกำหนดกิจกรรม (Activity) การกระจายต้นทุนหรือทรัพยากร (Resources) สู่กิจกรรม แล้วจึงกระจายต้นทุนกิจกรรมไปสู่ผลผลิตที่จะวัดค่า (Cost Object) โดยอาศัยตัวผลักดันต้นทุน และปันส่วนต้นทุนของกิจกรรมเข้าสู่ผลิตภัณฑ์บริการ

หลักการเบื้องต้นของระบบ ABC สรุปได้ดังนี้

2.1.1 การวิเคราะห์กิจกรรม คือการระบุกิจกรรมที่สำคัญ ๆ ขององค์กรเพื่อให้ได้มาซึ่งเกณฑ์ในการบ่งบอกลักษณะของการดำเนินธุรกิจ เกณฑ์ในการคำนวณต้นทุนฐานกิจกรรม ตลอดจนเกณฑ์ในการประเมินผลการปฏิบัติงาน

2.1.2 การระบุต้นทุนฐานกิจกรรมและตัววัดผลการปฏิบัติงาน คือการระบุต้นทุนของทรัพยากรทั้งหมดที่ใช้ไปในการประกอบกิจกรรมนั้น ตัวผลักดันที่นำมาใช้ในการปันส่วนต้นทุนตามผังบัญชีเข้าสู่กลุ่มกิจกรรมต่างๆ จะเรียกว่า ตัวผลักดันทรัพยากร (Resource Driver) การปันส่วนต้นทุนตามผังบัญชีเข้าสู่กลุ่มต้นทุนกิจกรรมอาจทำได้ 3 วิธี ดังนี้

- 1) การปันส่วนทางตรง (Direct Charging)
- 2) การปันส่วนโดยอาศัยการประมาณ (Estimation)
- 3) การปันส่วนโดยอาศัยดุลพินิจเข้าช่วย (Arbitrary Allocation)

2.1.3 การระบุผลได้ของแต่ละกิจกรรมและตัวผลักดันต้นทุน (Cost Driver) ที่เกี่ยวข้องกับต้นทุนกิจกรรมมักจะอยู่ในรูปของอัตราต้นทุนกิจกรรมต่อหน่วยของตัวผลักดันต้นทุน การเลือกตัว

ผลิตภัณฑ์ต้นทุนที่เหมาะสมจะช่วยให้ผู้บริหารเข้าใจถึงปัจจัยต่างๆ ที่เป็นสาเหตุที่ทำให้ต้นทุนกิจกรรมนั้นๆ เปลี่ยนแปลงไปได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ตัวผลักดันต้นทุน (Cost Driver) คือเกณฑ์ที่ใช้ในการปันส่วนต้นทุนกิจกรรมที่สะสมไว้ในแต่ละกลุ่มต้นทุนกิจกรรมเข้าสู่ผลิตภัณฑ์หรือบริการ สามารถทำได้ 3 วิธี คือ

- 1) การปันส่วนทางตรง (Direct Charging)
- 2) การปันส่วนโดยอาศัยดุลยพินิจเข้าช่วย (Arbitrary Allocation)
- 3) การปันส่วนโดยอาศัยการประมาณอย่างมีหลักการ (Estimation)

2.1.4 การระบุต้นทุนฐานกิจกรรมเข้าสู่สิ่งที่จะนำมาคิดต้นทุน (Cost Object) ตามปริมาณการใช้ตัวผลักดันต้นทุน การคำนวณต้นทุนของสิ่งของที่จะนำมาคิดต้นทุนจะพิจารณาว่าสิ่งที่จะนำมาคิดต้นทุนนั้นต้องผ่านกิจกรรมใดบ้างและมีลักษณะการใช้ตัวผลักดันอย่างไรในกิจกรรมที่นำระบบต้นทุนฐานกิจกรรมมาใช้ ในบางแผนกอาจเก็บรวบรวมต้นทุนที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้นโดยตรง แต่ในกรณีที่การปฏิบัติงานซ้ำซ้อน มีกิจกรรมหลักและกิจกรรมสนับสนุนมากมาย การคิดต้นทุนฐานกิจกรรมจะพิจารณาลดหลั่นตามลำดับความสำคัญต่อกิจกรรมเหล่านั้น จนกระทั่งต้นทุนของกิจกรรมทั้งหมดจะถูกคิดเข้าสู่สิ่งที่จะคิดต้นทุน ซึ่งในทางทฤษฎีมีวิธีการคิดต้นทุนเข้าสู่สิ่งที่จะคิดต้นทุน อยู่ 2 วิธี ได้แก่

วิธีที่ 1 วิธีคิด 2 ขั้นตอน (The Two-stage Approach) ขั้นที่ 1 จะเป็นการคิดต้นทุนการใช้ทรัพยากรเข้าสู่ศูนย์กลางกิจกรรมที่กำหนดไว้โดยใช้ความสัมพันธ์ของตัวผลักดันต้นทุนเป็นตัวผลักดันทรัพยากรเข้าสู่กิจกรรมที่กำหนด ส่วนขั้นที่ 2 จะเป็นการคิดต้นทุนกิจกรรมเข้าสู่สิ่งที่จะนำมาคิดต้นทุน

วิธีที่ 2 วิธีคิดหลายขั้นตอน (Multiple-stage Approach) เป็นการปันส่วนต้นทุนให้กับกิจการที่มีกิจกรรมซับซ้อน คือมีกิจกรรมสนับสนุนเป็นลำดับหลายขั้นตอน จึงต้องคิดหรือปันส่วนต้นทุนลดหลั่นหลายขั้นตอนจนกระทั่งคิดเข้าสู่สิ่งที่จะนำมาคิดต้นทุน คือตัวสินค้าทุกชนิดในขั้นสุดท้าย

2.2 การแบ่งกิจกรรมของระบบต้นทุนฐานกิจกรรม (วรศักดิ์ ทุมมานนท์, 2548)

ระบบ ABC แบ่งกิจกรรมในการดำเนินงาน ออกเป็น 4 ลำดับชั้น ดังนี้

2.2.1 Unit-Level Activity หมายถึง กิจกรรมที่เกิดขึ้น สำหรับแต่ละหน่วยผลิต สำหรับกิจกรรมในระดับนี้ จำนวนครั้งที่ทำกิจกรรมจะผันแปร โดยตรงกับปริมาณการผลิตหรือยอดขาย ต้นทุนกิจกรรมจะสามารถระบุเข้าสู่ผลิตภัณฑ์ที่ใช้กิจกรรมนั้นๆ โดยตรง

2.2.2 Batch-Level Activity หมายถึง กิจกรรมที่เกิดขึ้นสำหรับแต่ละ Batch ของการผลิตหรือการให้บริการ สำหรับกิจกรรมในระดับนี้ จำนวนครั้งที่ทำกิจกรรมจะผันแปรโดยตรงกับจำนวน Batch และไม่ได้มีความสัมพันธ์ใดๆ กับจำนวนหน่วยในแต่ละ Batch ต้นทุนกิจกรรมดังกล่าวจะสามารถระบุเข้าสู่ผลิตภัณฑ์ได้โดยตรง

2.2.3 Product-Sustaining Activity หมายถึง กิจกรรมที่ทำโดยรวม โดยมีเครื่องช่วยความสัมพันธ์กันเพื่อให้การผลิตทันต่อเวลาและสามารถขายสินค้าแต่ละชนิดได้ กิจกรรมในลำดับขั้นนี้จะไม่มีความสัมพันธ์ใดๆ กับปริมาณการผลิตหรือจำนวน Batch แต่จะเกี่ยวเนื่องโดยตรงกับการผลิตและการขายสินค้าแบบนั้นๆ โดยเฉพาะต้นทุนในระดับนี้จะระบุเข้าสู่ผลิตภัณฑ์นั้นๆ ได้โดยตรง

2.2.4 Facility-Sustaining Activity หมายถึง กิจกรรมที่เกิดขึ้นโดยรวมเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปได้ กิจกรรมประเภทนี้จะไม่มีความสัมพันธ์ใดๆ กับจำนวนหน่วยผลิต จำนวน Batch หรือความหลากหลายของประเภทหรือส่วนผสมผลิตภัณฑ์ ต้นทุนของกิจกรรมในลำดับนี้จึงมีลักษณะเป็นต้นทุนรวม (Common Cost) ซึ่งไม่สามารถระบุเข้าสู่ผลิตภัณฑ์หรือบริการได้โดยอาศัยการประมาณอย่างมีหลักเกณฑ์ การปันส่วนจึงเป็นไปได้ในลักษณะที่ต้องใช้ดุลพินิจส่วนตัวเข้าช่วย

2.3 ข้อบกพร่องของระบบการบริหารต้นทุนแบบเดิม (วรัทกดี ทูมมานนท์, 2547)

แนวคิดของระบบการบริหารต้นทุนที่มักจะใช้กันอยู่ในสถาบันการศึกษาในขณะนี้ (Traditional Cost Management System) แตกต่างจากระบบต้นทุนกิจกรรม ซึ่งมีข้อบกพร่องของระบบดังกล่าว ดังนี้

2.3.1 ระบบการบริหารต้นทุนแบบเดิมถือว่าผลผลิต (เช่น นักศึกษา) และจำนวนนักศึกษาเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดต้นทุน ด้วยเหตุนี้การคิดค่าใช้จ่ายต่อหัวนักศึกษาจึงใช้สิ่งที่มีความสัมพันธ์กับจำนวนนักศึกษาเป็นเกณฑ์ในการปันส่วนค่าใช้จ่ายของหน่วยกิจกรรมสนับสนุนต่างๆ ทำให้ฝ่ายบริหารของสถาบันการศึกษาไม่ได้รับข้อมูลค่าใช้จ่ายต่อหัวนักศึกษาตามกิจกรรมที่เกิดขึ้น

2.3.2 ระบบการบริหารต้นทุนแบบเดิมเน้นการบริหารสถาบันการศึกษา โดยแบ่งออกเป็นหน่วยงานย่อยตามหน้าที่งาน (Function) และกำหนดให้มีความรับผิดชอบเฉพาะอย่าง หัวหน้าของแต่ละหน่วยงานจะประมาณค่าใช้จ่ายต่างๆ ที่เกิดขึ้นในการดำเนินงานของหน่วยงานตนเองโดยค่าใช้จ่ายต่างๆ นี้จะประมาณตามการจัดหมวดหมู่รหัสบัญชีของบัญชีการเงินซึ่งแสดงชื่อบัญชีของต้นทุนและค่าใช้จ่ายต่างๆ ของสถาบันการศึกษาในลักษณะแยกตามหน้าที่งาน

2.4 ประโยชน์ของระบบต้นทุนฐานกิจกรรม (วรศักดิ์ ทุมมานนท์, 2547)

ระบบต้นทุนฐานกิจกรรม เป็นวิธีการที่ช่วยให้การคำนวณต้นทุนผลิตภัณฑ์สูงขึ้น โดยระบบต้นทุนฐานกิจกรรมจะระบุกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการผลิตทุกประเภท จากการวิเคราะห์ทรัพยากรที่ใช้ในแต่ละกิจกรรมและตัวผลักดันกิจกรรม (Activity Driver) ของแต่ละกิจกรรม จะทำให้สามารถระบุการใช้ทรัพยากรของผลผลิตแต่ละประเภทได้ ซึ่งไม่ได้เกิดขึ้นเนื่องจากปริมาณการผลิตเท่านั้น นอกจากนี้ ระบบต้นทุนฐานกิจกรรม ยังมีวิธีการปันส่วนค่าใช้จ่ายการผลิตให้แม่นยำมากขึ้น โดยใช้เกณฑ์ในการปันส่วนหลายเกณฑ์ แทนที่จะใช้ตัวผลักดันกิจกรรม ซึ่งมีความสัมพันธ์อย่างมีเหตุเป็นผลกับต้นทุน ระบบต้นทุนฐานกิจกรรม จะให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการบริหาร ดังนี้

2.4.1 ช่วยในการคำนวณต้นทุนการผลิต (Product/Service Costing) ของสถาบันการศึกษามีความถูกต้องมากขึ้น

2.4.2 ช่วยในการวัดผลการปฏิบัติงาน (Performance Measurement) ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2.4.3 ช่วยในการลดต้นทุนและค่าใช้จ่ายต่างๆ (Cost Reduction) ของสถาบันการศึกษา

2.4.4 ช่วยในการสนับสนุนการตัดสินใจของฝ่ายบริหาร (Decision Support) กล่าวคือ การทราบต้นทุนตามกิจกรรม ทำให้สามารถวิเคราะห์ต้นทุนเพื่อพิจารณาตัดสินใจทางเลือกในการบริหารกิจกรรมนั้นๆ ได้ เช่น การปรับเปลี่ยนกระบวนการผลิตบัณฑิต การลดเวลาในการผลิตบัณฑิต เป็นต้น

2.4.5 ช่วยให้เกิดการพัฒนากิจกรรมต่างๆ อย่างต่อเนื่อง (Continuous Improvement)

2.5 สมมติฐานของระบบต้นทุนฐานกิจกรรม (วรศักดิ์ ทุมมานนท์, 2547)

แนวคิดของระบบต้นทุนฐานกิจกรรม คือผลผลิตถูกผลิตขึ้นโดยองค์กรผ่านกลยุทธ์และแผนงาน ซึ่งมีผลให้กิจกรรมที่ต้องปฏิบัติและการปฏิบัติงานตามกิจกรรมจะทำให้เกิดต้นทุนในแง่ของสถาบันการศึกษา ระบบต้นทุนฐานกิจกรรม เน้นการบริหารสถาบันการศึกษา โดยแบ่งกิจกรรมต่างๆ และถือว่า

2.5.1 พันธกิจ กลยุทธ์ และแผนงานของสถาบันการศึกษาเป็นตัวผลักดันให้เกิดกิจกรรมต่างๆ เช่น การพัฒนาหลักสูตร การเรียนการสอน กิจกรรมนักศึกษา การส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ เป็นต้น

2.5.2 กิจกรรม คือการกระทำที่เปลี่ยนทรัพยากรหรือปัจจัยนำเข้า (Input) ของสถาบันการศึกษาออกมาเป็นผลผลิต (Output)

2.5.3 กิจกรรมต่างๆ ของสถาบันการศึกษาเป็นตัวผลักดันให้เกิดต้นทุน

2.5.4 ผลผลิต เช่น บัณฑิต เป็นตัวใช้กิจกรรมต่างๆ อีกทีหนึ่ง

2.6 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ชูศรี เทียศิริเพชร (2546) ได้ทำการศึกษาเรื่องแนวทางการจัดทำต้นทุนกิจกรรมของ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ในระดับปริญญาตรีและปริญญาโทสำหรับกระบวนวิชาที่เปิดสอนในภาคเรียนที่ 2/2544 และภาคเรียนที่ 1/2545 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดแนวทางและโครงสร้างการคำนวณต้นทุนกิจกรรม การศึกษาในครั้งนี้แบ่งกิจกรรมเบื้องต้นตามแผนงาน/พันธกิจของคณะ ซึ่งได้แก่ กิจกรรมการผลิตบัณฑิตทางการบัญชีและคณะบริหารธุรกิจ กิจกรรมการวิจัย กิจกรรมการบริการวิชาการแก่ชุมชน กิจกรรมทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม และกิจกรรมการบริหาร แต่ละกิจกรรมจะมีการแบ่งเป็นกิจกรรมย่อย (Task) ซึ่งเป็นองค์ประกอบของงานขั้นพื้นฐานที่แฝงในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง เช่น ในงานการผลิตบัณฑิต ประกอบด้วย กิจกรรมย่อย ได้แก่ การเรียน การสอน การบริการวิชาการ และการบริการห้องสมุด เป็นต้น โดยเกณฑ์ในการปันส่วนต้นทุนที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เช่น จำนวนสัดส่วนเวลาที่ใช้ในแต่ละกิจกรรม จำนวนนักศึกษา จำนวนนักศึกษาลงทะเบียนเต็มเวลา (Full Time Equivalent Student : FTES) และจำนวนบุคลากรในแต่ละหน่วยงาน เป็นต้น การคำนวณต้นทุนประกอบด้วย 2 ขั้นตอน ขั้นที่ 1 เป็นการกระจายต้นทุนทั้งสิ้นไปสู่กิจกรรมหลัก โดยนำข้อมูลจากงบประมาณรายจ่ายจริงของคณะซึ่งนำมาจากบัญชีแยกประเภทรวมด้วยส่วนที่ปันส่วนมาจากส่วนกลางประกอบด้วย ค่าวัสดุทางตรง ค่าแรงงานทางตรง และค่าใช้จ่ายในการให้บริการอื่นๆ การปันส่วนจะพิจารณาประเภทต้นทุนและใช้เกณฑ์ปันส่วนที่แตกต่างกัน ขั้นที่ 2 เป็นการกระจายต้นทุนกิจกรรมไปยังหน่วยวัด เช่น ต้นทุนต่อหน่วยนักศึกษา FTES เป็นต้น นอกจากนี้ยังเปรียบเทียบต้นทุนต่อหน่วยตามวิธีต้นทุนเดิมกับต้นทุนกิจกรรมซึ่งมีต้นทุนต่อหน่วย FTES ตามวิธีต้นทุนเดิมเท่ากับ 29,417.59 บาท ซึ่งมีต้นทุนสูงกว่าวิธีต้นทุนกิจกรรมซึ่งมีต้นทุนต่อหน่วยเท่ากับ 19,604.38 บาท ถ้ารวมค่าเสื่อมราคาแล้วต้นทุนต่อหน่วยทั้งสิ้นเท่ากับ 21,805.41 บาท

ปรานอม บัวบานศรี (2546) ได้ทำการศึกษาการประยุกต์ใช้ต้นทุนกิจกรรมในสถานศึกษาเอกชนกรณีศึกษา: โรงเรียนเทคโนโลยีเอเชีย จังหวัดเชียงใหม่ โดยรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร อาจารย์ผู้สอนและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงข้อมูลจากรายงานการเงินของปีการศึกษา 2544 โครงสร้างองค์กรและคำบรรยายลักษณะงาน และข้อมูลเกี่ยวกับขั้นตอนการปฏิบัติงาน แล้วนำข้อมูลที่ได้อมาวิเคราะห์ตามขั้นตอนของระบบต้นทุนกิจกรรม ผลการศึกษาครั้งนี้

ทำให้ผู้บริหารทราบว่าต้นทุนรวมประกอบด้วยสัดส่วนของต้นทุนโดยตรง ต้นทุนปันส่วนและค่าเสื่อมราคา โดยสรุปของแต่ละสาขาวิชา การที่ผู้บริหารทราบต้นทุนโดยละเอียดในทุกๆ ส่วน จะทำให้สามารถวิเคราะห์ได้ว่าต้นทุนในส่วนใดที่เป็นเหตุให้การดำเนินงานในสาขาวิชานั้นๆ มีผลกำไรลดลงหรือมีผลขาดทุนในที่สุด และนำไปพัฒนาผลการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

พิมพ์พรรณ กันชะคำ (2546) ได้ทำการศึกษาแนวทางการจัดทำต้นทุนตามระบบต้นทุนกิจกรรมขององค์กรในกำกับมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยการรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ระดับผู้จัดการในกำกับมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยการรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ระดับผู้จัดการ หัวหน้างานและเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติงานในฝ่ายต่างๆ ของสถานวิชาการนานาชาติ ร่วมกับการศึกษาโครงสร้างองค์กร คำอธิบายลักษณะงาน การสังเกตการณ์ทำงานและเอกสารที่เผยแพร่ต่างๆ ประกอบกับรายงานทางการเงินของรอบระยะเวลา เดือนมกราคม – ธันวาคม 2545 การศึกษาครั้งนี้พบว่า ในการวางแผนทางเพื่อคำนวณหรือจัดทำระบบบัญชีตามระบบบัญชีต้นทุนกิจกรรมนี้ เนื่องจากต้องมีการรวบรวมข้อมูลจากหลายฝ่ายจึงจำเป็นต้องทำให้มีความสำคัญและมีความเข้าใจต่อการจัดทำระบบดังกล่าว ตลอดจนการกำหนดนโยบายบริหารงานที่สอดคล้องกับระบบการปฏิบัติงาน รวมทั้งกระบวนการจัดการฐานข้อมูลที่เกี่ยวข้องต่างๆ ผลของการศึกษานี้คาดว่าจะจะเป็นประโยชน์ต่อการบริหารงานที่มีการปรับเปลี่ยนตามรูปแบบการบริหารของมหาวิทยาลัยในอนาคต

พิมพ์พร ไชยยะเรื่อน (2546) ได้ทำการศึกษาแนวทางการจัดทำงบประมาณ โดยใช้ระบบบัญชีต้นทุนกิจกรรมของศูนย์อนุรักษ์ช้างไทย อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง โดยรวบรวมข้อมูลจากโครงสร้างการจัดองค์กรและสัมภาษณ์พนักงาน เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติหน้าที่ในแต่ละส่วนงานแล้วนำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์ตามขั้นตอนของระบบบัญชีต้นทุนกิจกรรม ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามระบบบัญชีต้นทุนกิจกรรมสรุปได้ว่าต้นทุนกิจกรรมสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการจัดทำงบประมาณได้และสามารถแสดงให้เห็นถึงกิจกรรมบางกิจกรรมที่สามารถนำไปจัดจ้างบุคคลภายนอกทำ แต่การพิจารณายกเลิกกิจกรรมต้องคำนึงถึงปัจจัยด้านอื่นด้วย เช่น ด้านบุคลากรจึงขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้บริหารศูนย์อนุรักษ์ช้างไทย

สุชาดา กุลธง (2546) ได้ทำการศึกษาแนวทางการคิดต้นทุนกิจกรรมต่อหน่วยของโครงการวิจัยของสถาบันวิจัยและพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลงบประมาณแผ่นดินปี และงบประมาณเงินรายได้ของปีงบประมาณ 2545 โครงสร้างขององค์กร คำบรรยายลักษณะงาน และข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของหน่วยงานต่างๆ โดยการสัมภาษณ์ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมาคำนวณต้นทุนผลิตตามแนวคิดต้นทุนกิจกรรม จาก

การศึกษาทำให้ทราบแนวทางและขั้นตอนในการคำนวณต้นทุนกิจกรรมของสถาบัน เพื่อนำไปคำนวณต้นทุนของโครงการวิจัย

วรศักดิ์ ทูมมานนท์ (2547) ได้สาธิตการนำระบบต้นทุนกิจกรรมมาประยุกต์กับการคำนวณค่าใช้จ่ายต่อหัวของสถาบันการศึกษา การคำนวณจะจำกัดขอบเขตอยู่แต่เฉพาะต้นทุนและค่าใช้จ่ายต่างๆ เท่าที่เกิดในระดับคณะ โดยไม่รวมถึงต้นทุนและค่าใช้จ่ายต่างๆ ของหน่วยงานสนับสนุนในระดับสถาบันการศึกษา เช่น งานบริหารทั่วไป งานบริการห้องสมุด งานกิจการนักศึกษา งานทะเบียน งานบริการคอมพิวเตอร์เพื่อการเรียนการสอน งานพัฒนา สื่อการสอน โดยมีจุดประสงค์เพื่อใช้เป็นแนวทางอ้างอิงสำหรับสถาบันการศึกษา ในการนำระบบต้นทุนฐานกิจกรรมไปประยุกต์ในโอกาสต่อไป

นพรัตน์ อัครจินดา (2550) ได้ทำการศึกษาแนวทางการคำนวณต้นทุนกิจกรรมของหน่วยงานระดับคณะ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เพื่อให้ได้ต้นทุนรายหลักสูตร ต้นทุนต่อหัวนักศึกษา รายปี และต้นทุนรายวิชา ในระดับปริญญาตรี โดยรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาโครงสร้างองค์กร และการบริหารงาน รวมทั้งระบบการปฏิบัติงานและสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง แล้วนำข้อมูลที่ได้อมาวิเคราะห์ตามขั้นตอนของระบบต้นทุนกิจกรรม ซึ่งจากการศึกษาพบว่าต้นทุนที่เกี่ยวข้องกับการผลิตบัณฑิตในระดับปริญญาตรีประกอบด้วย 9 กิจกรรม ดังนี้คือ กิจกรรมสนับสนุนส่วนกลาง กิจกรรมบริหารส่วนกลาง กิจกรรมบริหารคณะ กิจกรรมบริหารห้องสมุด กิจกรรมนิสิตนักศึกษา กิจกรรมการเรียนการสอน กิจกรรมห้องปฏิบัติการ กิจกรรมกำลังการผลิตที่ไม่ได้ใช้ และกิจกรรมบริหารภาควิชา ต้นทุนต่อหัวนักศึกษารายปี พบว่าสามารถคำนวณหาได้โดยนำต้นทุนกิจกรรมทั้งหมดที่เก็บรวบรวมได้ทั้งทางตรงและทางอ้อมหารด้วยจำนวน FTES สำหรับต้นทุนรายวิชาหาได้โดยคำนวณต้นทุนต่อตัวผลิตภัณฑ์และระบบต้นทุนเข้าสู่แต่ละกระบวนวิชา